Andrius Vaicekauskas

Archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, Jogailos g. Nr.9

1994 m. atlikti žvalgomieji archeologiniai tyrinėjimai numatytame užstatyti sklype Vilniuje, Jogailos g. Nr.9. Tyrinėtas sklypas išsidėstęs Jogailos gatvės V išklotinės atkarpoje tarp namų Nr.5, Nr.7 ir Nr.9/1. Jis yra už buvusios miesto gynybinės sienos ribų. Pirmas mūsų dienas pasiekęs tyrinėto sklypo Jogailos g. Nr.9 užstatymo planas sudarytas 1885 m. Jame pavaizduotas išilgai Jogailos gatvės (buvusio Žandarų skersgatvio) stovėjęs "L" raidės plano pastatas, kuris neišliko.

Archeologinių tyrinėjimų metu buvo aptikti ne tik šio pastato pamatų fragmentai, bet ir žymiai ankstesnių pastatų dalys. Tyrinėto sklypo ŠV dalyje, 3 m atstumu į ŠR nuo pastato Jogailos g.Nr. 9/1 ŠV kampo, atkasta labai apardyta 5,3 m ilgio, 55 cm pločio ir 1,76 m aukščio pastato sienos dalis. Jos viršus pasiektas 1,07 m gylyje, apačia - 2,8 m gylyje. Siena mūryta iš stambių akmenų ir renesansinių proporcijų plytų, rištų kalkių skiediniu. Ji tęsėsi PR-ŠV kryptimi, beveik lygiagrečiai su pastato Jogailos g. Nr.9/1 Š siena. Prie atkastosios buvusio pastato P sienos Š pusės 2,8-2,95 m gylyje aptiktas akmenų, rištų moliu, grindinys. Jis nesuardytas, beveik kvadratinis, - 5,4x5,2 m dydžio. Grindinys galėjo priklausyti tokio pat dydžio patalpai, kadangi ties jo R kraštu aptikti neišlikusios R sienos pamatiniai akmenys, o atkastoje P sienoje pastebėtos jungties su statmena jai V, neišlikusia siena žymės. Ant P sienos paviršiaus, buvusios patalpos viduje, rastos tinko liekanos.

Grindinys PR dalyje buvo staigiai įdubęs. Šioje vietoje jį nuardžius atkasta stačiakampė dėžės formos tašytų akmenų konstrukcija. Ji buvo 60x50x40 cm dydžio. Iš keturių pusių ant briaunų buvo išdėlioti netaisyklingos formos aptašyti akmenys, sudarantys dėžės sienas, o ant jų viršaus suguldyti tokie pat akmenys, sudarantys dėžės stogą. Šios akmenų konstrukcijos viduje aptikta smėlio, panašaus į suplautą, kuriame rasta keletas XVI a. pabaigoje-XVII a. I pusėje masiškai gamintų puodų šukių.

Galima manyti, kad šios konstrukcijos paskirtis buvo vandens surinkimas patalpoje (rūsyje ?).

Buvusioje patalpoje aptikti 3 grindų lygiai. Sprendžiant pagal tarp tų lygių rastą keramiką, grindys buvo aukštinamos XVI a. pabaigoje-XVII a. I pusėje. Trečiųjų, vėliausių grindų lygyje ŠV patalpos dalyje aptiktas stipriai apardytas akmenų grindinys. Jis kilo ŠV kryptimi. Prasidėjęs buvusios patalpos (rūsio ?) viduje, grindinys ŠV tęsėsi už jo ribų. Toje vietoje virš grindinio rastas 11 cm ilgio geležinis raktas ir geležinių vyrių dalis. Gali būti, kad ŠV pastato sienoje buvo išėjimas iš patalpos. Visa buvusioje patalpoje rastoji keramika datuojama XVI a. pabaiga-XVII a. I puse. Mūro plytų proporcijos renesansinės. Galima manyti, kad pastatas šioje vietoje stovėjo XVI a. pabaigoje-XVII a. I pusėje. Tai galėjo būti gyvenamasis namas, nes jo sienų vidinės pusės tinkuotos. Pastato išorėje buvę kultūriniai sluoksniai suardyti vėlesnių žemės darbų metu.

Apie 27 m į Š nuo pastato Jogailos g. Nr.9/1 atkastas 9 m ilgio, 80 cm pločio ir 1,2-1,8 m aukščio apardytas mūras, besitęsiantis PR-ŠV kryptimi. Jo viršus pasiektas 90 cm gylyje, apačia - 2,8 m gylyje. Mūro technika ir plytų proporcijos renesansinės. Atkastas mūras yra kito pastato Š siena. Po PR jos galu aptiktame 36-44 cm storio juodos žemės sluoksnyje rasta daug XVI-XVII a. keramikos šukių, degėsių ir gyvulių kaulų. Tai buvusi atliekų duobė.

Apie 7,3 m į PV nuo atkastos sienos, 1,3-2,15 m gylyje, aptikta to paties pastato P sienos 6,5 m ilgio, 80 cm pločio ir 1,1 m aukščio dalis. Ji V gale jungėsi su pastato ŠV sienos fragmentu. Pastatas galėjo būti 6,5x7,3 m dydžio, sienų storis - 80 cm. Jis mūrytas iš akmenų ir plytų, rištų moliu. Akmenų eilės perklotos plytų eilėmis. Plytų dydžiai ir proporcijos renesansinės. Pastato išorėje, 1,25 m gylyje, aptiktas ankstyviausias žemės paviršius. Tai 10-12 cm storio tamsiai pilkos žemės sluoksnis, prisišliejantis prie P pastato sienos. Nuo jo pamatai į įžemį įleisti per 1,95 m. Galima manyti, kad atkastieji netvarkingi akmenų ir plytų mūrai, rišti moliu, priklausė ūkinio pastato rūsio daliai. Pastatui sugriuvus, ji buvo užversta paties pastato liekanomis. Šiame griuvenų sluoksnyje rasta įvairių indų šukių, datuojamų XVI a. pabaiga-XVII a. I puse, to laikotarpio koklių dalių. Virš griuvenų aptikti supiltiniai sluoksniai, atsiradę pastatui sunykus.

Iš viso archeologinių tyrimų metu sklype Jogailos g. Nr.9 žvalgytas 860 m^2 plotas, aptiktas 1-3 m storio kultūrinis sluoksnis. Atkasti mūrai, priklausę dviem čia XVI a. pabaigoje-XVII a. I pusėje stovėjusiems pastatams. Rišti moliu mūrai, aptikti Š sklypo dalyje, galėjo priklausyti ūkinės paskirties pastatui, o rištas kalkių skiediniu mūras su tinkavimo žymėmis, atkastas P sklypo dalyje, - gyvenamojo namo rūsiui. Su šių pastatų liekanomis susijusiuose kultūriniuose sluoksniuose rasta XVI-XVII a. I pusės keramikos fragmentų. Galima manyti, kad dabartiniame sklype Jogailos g. Nr.9 XVI a. pabaigoje-XVII a. I pusėje buvusi sodyba.

Andrius Vaicekauskas

Archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, Kosciuškos g. Nr.3

1995 m. buvo vykdomi archeologiniai tyrinėjimai Vilniuje, Kosciuškos g. Nr.3. Ši teritorija yra Plikojo kalno ŠV papėdėje, dešiniajame Vilnios krante, Kosciuškos gatvės P pusėje. Ji priklauso Vilniaus senamiesčio 73 kvartalui.

Istoriniuose šaltiniuose ši vietovė minima XVII a. pradžioje kaip prelato Povilo Jasinskio fundacija Jasinskių koplyčiai prie Vilniaus katedros. Žinoma, kad XVIII a. viduryje čia buvo pastatytas namas, priklausęs generolui Kazimierui Horainui, tačiau jis neišliko. Dabartiniu metu Kosciuškos g. Nr.3 išsidėstę pastatai priklauso LNM. Pačiame teritorijos ŠR gale stovi pirmasis pastatas, toliau į PV vienas paskui kitą išsidėstę trečiasis pastatas ir antrasis pastatas. Teritorijos PV gale yra septintasis pastatas (garažai).

1995 m. išilgai teritorijos ŠV-PR kryptimi šalia pirmojo, antrojo ir trečiojo pastatų buvo kasama lietaus kanalizacijos trasa, o ties septintuoju pastatu projektuoti vandens valymo įrenginiai.

Trasos vietoje iškasta 11 žvalgomųjų 2x2 m dydžio archeologinių šurfų, o valymo įrenginių vietoje tirtas 8x8 m plotas. Žvalgomųjų tyrimų metu nustatyta, kad ploniausias kultūrinis sluoksnis yra teritorijos ŠR dalyje. Čia ties pirmojo pastato ŠR galu iškastame šurfe Nr.11 įžemis pasiektas